

Családi csőd, magáncsőd

Adalékok az adósságrendezéssel kapcsolatos törvény(tervezet) egyes kérdéseire

Folyóiratunk cikksorozatát indít a családok adósságkezeléséről az NCSSZI (jelenleg Család-, Ifjúság- és Népesedéspolitikai Intézet) és a TÁRKI közreműködésével 2015 tavaszán végzett családi csődvédelem kutatáshoz kapcsolódóan. A sorozat első tanulmányában a jogi vonatkozásokat vesszük górcső alá. A tanulmány a családi csőddel kapcsolatosan benyújtott törvényjavaslat vizsgálatát a jogintézmény oldaláról közelíti meg, a hitelszerződésekre fókuszáltnak. A családi csőddel kapcsolatos törvénytervezet a hazai jogfejlődés egy fontos állomása, amely lehetővé teszi, hogy a jóhiszemű együttműködő adós, aki önhibáján kívül nem tudja tartozásait fizetni, ne kerüljön családjával együtt olyan egzisztenciális válságba, amely számára lehetetlenné tenné, hogy kikerüljön az adósság visszafizetésének kötelezettségéből. A családi csőd jogintézménye egy kompromisszum eredménye, amelynek indítéka, hogy az adósok és a hitelezők érdekei között egy méltányos egyensúly megtalálására van szükség az adósságok tömeges nemfizetésének esetére. Az áthidaló megoldás abban van, hogy a jogalkotó egy új jogintézmény felállításával teremti meg annak lehetőségét, hogy a szerződések betartásának követelménye ne okozzon tömeges elnyomorodást, a hitelező minél nagyobb összeget kapjon meg, ugyanakkor az előírásoknak megfelelő adós mentesülhessen a fennmaradó törlesztésektől.

Kulcsszavak: családi csőd, magáncsőd, fogyasztói csőd, inszolvenca, eladósodás

Az EMMI megbízásából 2015 tavaszán több kutatásra is sor került, amelyek a benyújtásra kerülő családi csőddel, korábbi elnevezéssel magáncsőddel, kapcsolatos törvénytervezet egyes kérdéseire kapcsolódó tényezők feltárására irányultak. Az alábbi tanulmányunkban áttekintjük a tervezett, családi csőddel kapcsolatos törvényi rendelkezések egyes kiemelhető kérdéseit, amelyek az általunk ismert szakirodalomban még nem kerültek kifejtésre. A törvénytervezet felhasznált változatait a megbízó bocsátotta rendelkezésünkre.

A jogintézmény

A családi csőddel kapcsolatos magyar törvénytervezet kidolgozásához már számos olyan európai törvénytervezet rendelkezésre állt, amely ezt a kérdést rendezni próbálta. A magáncsőddel kapcsolatos jogszabályok hasonló problémákra keresik a normatív megoldás lehetőségét, ezért számos közös vonással is rendelkeznek. A magyar tervezetnek is az a lényege, hogy a nem cégszerű, illetve nem gazdasági társaságként működő természetes személyek tartozásainak a nem fizetése esetén egy egyeztetési eljárás veszi kezdetét az adós és a hitelező(k) között, amely eljárás bírósági jóváhagyással zárul. Az adósságrendezési eljárás eredményeképp a fizetése képtelen magánszemély évekre szóló szigorú együttműködési és teljesítési kötelezettséget vállal, amelynek értelmében lényegében

minden nélkülözhető jövedelme, ingó és ingatlan vagyontárgyainak esetleges eladásából származó bevétele a hitelezőket illeti, és a törlesztési folyamat egy kirendelt állami szereplő (családi vagyonszámvevő) segítségével valósul meg. A vagyonszámvevőnek lehetősége van tehát az adós bevételei és vagyona fölött rendelkezni egy bizonyos határig, és ez olyan jellegű beavatkozás, amelyre az adósnak csak önkéntes kötelezettségvállalása esetében kerülhet sor. Ha viszont vállalja azokat a feltételeket, hogy néhány évig a fogyasztási minimum szintjén élve fizeti vissza az adósságait, együttműködik a hitelező(i)vel, akkor egyrészt megmenekül attól, hogy a hitelt nyújtók mindenét elárverezzék, és szó szerint az utcára kerüljön egész háztartásával együtt, másrészt pedig a törvényben meghatározott néhány év együttműködési kötelezettség után mentesülhet, azaz a fennmaradó adósságát már nem lehet követelni rajta. Az egyes országok jogi normái közti különbségek elsősorban olyan részkérdésekben vannak, hogy pl. a mentesülésig hány évnek kell elteltetnie, illetve milyen bevételei, vagyontárgyai fölött tarthatja meg maradéktalanul a rendelkezési jogot.

Fogalmi kérdések

A magáncsőd az eladósodáshoz (túlzott eladósodáshoz), illetve a fizetése képtelenséghez (inszolvenciához) kötődő fogalom, a törvénytervezetek is a természetes személyek

adósságrendezéséről címet viselik. Ez tágabb értelemben minden adóssághoz, szűkebb értelemben csak a hiteltartozáshoz kapcsolódhat. A gyakorlatban azonban határesetek lehetnek, mert elképzelhető, hogy valaki a hitelét fizeti, a közműveket pedig nem, a végeredmény viszont hasonló lehet: bevételeket, vagyont meghaladó tartozás, jelzálog, árveréssel fenyegetettség. Sőt, elképzelhető, hogy valakinek soha sem volt semmiféle hitele, tartozása, mégis „csődbe” kerül, mert munkaképességének elvesztése, állásvesztés, válás vagy hasonló, előre nem kalkulálható tényező következtében bizonyos tartozásait (alapszükségleteket jelentő számlákat, közműveket) nem tudja fizetni, aminek a végeredményeképpen ugyanolyan helyzetbe kerülhet, mint ha hiteltartozását nem tudná kiegyenlíteni. A szoros értelemben vett, hiteltartozás(ok) következtében fellépő eladósodás és az elszegényedés következtében előálló fizetéseképtelenség tehát számos hasonlóságot mutathat a végeredményt illetően.

Magáncsőd, ha a körülmények változása folytán a magánszemély nem tudja fizetni az alapszolgáltatási, illetve közműszámlákat, úgy, hogy korábban fizette ezeket. „A »magáncsődtörvény« főként a pénzügyi intézményekkel hitelviszonyból fennálló tartozás miatt eladósodottak számára készül, de a közműcégek felé eladósodottakra és egyéb polgári jogi tartozásokra is kiterjedhet.” (Indokolás, 2. o.) Nem magáncsőd a szegénységben és a mélyszegénységben élés, illetve ha valakinek a jövedelme nem elég az általa kívánatosnak vélt életszínvonal elérésére. Az ő helyzetüket nem a magáncsőd, hanem a szociális támogatások rendszere és a segélyezés oldhatja meg, a törvénytervezet szerint a teljesen vagyontalanok nem is kezdeményezhetnének adósságrendezési eljárást. „A minimális vagyonnal sem rendelkezők, a közjogi jogviszonyokban adósságot felhalmozók, a nagyobb összegű vitássá tert hitelezői követeléssel rendelkezők és a 10-nél több hitelezőnek tartozó személyek nem kezdeményezhetnek adósságrendezési eljárást.” (Uo.) Ebből a szempontból a jelenlegi törvénytervezet nem különbözik a korábbiától, amely ugyancsak megfogalmazta, hogy „ahol pedig az adós teljes (közel teljes) vagyontalansága állapítható meg, ott az adósságrendezési eljárás nem lenne képes betölteni legfontosabb rendeltetését, nevezetesen, hogy úgy mérséklje az adós egzisztenciális krízishelyzetét, hogy eközben javulnak a hitelezői esélyek is a követeléseik mind nagyobb hányadban történő kielégítésére. [...] Indokolt már a munka kezdeti fázisában egyértelművé tenni, hogy a tartós mélyszegénységben élő, vagyontalan (jövedelemmel még perspektivikusan sem rendelkező) adósok számára az adósságrendezési eljárás nem jelentene valóságos kiutat,

jellemzően nem teljesülne ugyanis az a célkitűzés, hogy az adósságrendezésnek betudhatóan az adós képes lesz visszatérni a foglalkoztatott, jövedelemmel rendelkező, a közterhekhez hozzájáruló állampolgárok táborába.” (Előterjesztés 2009: 2., kiemelés az eredetiben.)

Mint az eddigiekből látható, a magáncsőd jelensége nemcsak a hitelszerződésekből származó felvett pénzeszegek nemfizetését jelentheti, mégis azok a körülmények, amelyek a magáncsőd problémáját életre hívták, elsősorban a hitelezéshez, ennek tömegessé válásához, még inkább a hitelszerződések tömeges nemteljesüléséhez kötődnek. A hitelezés olyan szerződések révén megy végbe, amelyet a magánjog, ezen belül a kötelmi jog szabályoz, amely ideális esetben egy kölcsönös előnyökre alapozódó, mellérendelt viszony, amelyben mindkét fél, a kölcsönt adó és a kölcsönt felvevő egyaránt együttműködik saját szükségletének kielégítése érdekében. A hitel felvevőnek olyan mennyiségű pénzeszközt van szüksége, amelyet saját forrásaiból nem tud biztosítani, így ezt a többletet mástól veszi igénybe, ezért ellenértéket fizet. Normál viszonyok között, a jogügylet teljesedése esetén mindkét fél jól jár, emellett mindkét félnek vannak jogai és kötelezettségei, valamint kockázatai. A hitel felvevő oldalán az előny abban jelentkezik, hogy más pénzt fel tudja használni, akár hosszabb időre is, nem kell egyszerre egy nagyobb összeget kifizetnie, így olyan javakhoz is hozzá tud jutni, amelyekhez e többletforrás nélkül nem. Más pénzének használatáért viszont fizetési kötelezettsége van, méghozzá határidő(k) szerint. Az adós számára a kockázat elsősorban abban van, hogy bekövetkezik-e a valamely olyan körülmény, ami a határidőre való teljesítést akadályozza. A hitelező előnye, hogy a pénz átadásáért többletbevételhez jut, a pénzt kamatoztatja, és ugyancsak kockázatot vállal olyan, előre nem látható esetekre, amelyek a megállapodás szerinti visszafizetést gátolhatják. A törlesztéssel kapcsolatban probléma akkor következik be, ha valamelyik fél, többnyire az adós, körülményeiben lényeges változás következik be, amelyik a törlesztés rendjét – akár átmenetileg is – felborítja. Mivel tehát a hitelügylet alapvetően a kölcsönös, méltányos előnyökről szól, ennek megfeneklése esetén is a kölcsönösség, méltányosság alapján kell eljárni, figyelembe véve a felek teherbíró képességét, társadalmi felelősségét, kockázatviselési képességét. A magáncsőddel kapcsolatos törvényhozás azt célozza meg, hogyan lehet rendezni az adós és a hitelező között fennálló olyan jogviszonyt, amely megszűnik szerződészerűnek lenni. Mivel az alapul szolgáló szerződéses jogviszony is eredetileg a kölcsönösségre és mellérendeltségre épült, a helyébe lépő új jogviszony is egyensúlyt igyekszik teremteni, aminek a lényege, hogy a jóhiszemű, együttműködő adós ne ke-

rüljön olyan egzisztenciális válságba, amelyből önerőből már nem tud kikerülni, és a korrekt hitelező is kapja meg a neki reálisan járó összeget vagy ennek minél nagyobb részét.

A magáncsőd előképe a hagyományos, gazdálkodó szervezetekre kialakított csőd, illetve ennek jogi rendezése. Ez a csődjog maga is egy fejlődési folyamaton ment át a *pacta sunt servanda* szó szerint halálosan komolyan vételtől egészen ennek mai, rugalmasabb értelmezéséig, sőt, akár az elvvel való szakítás gondolatáig (Lőrinczi 2011b: 26). A magáncsőddel, családi csőddel kapcsolatos magyar jogi gondolkodás nem szakít a *pacta sunt servanda* elvével, hiszen nem lehet azt kijelenteni, hogy a szerződéseket nem kell megtartani. Ha nem kellene betartani ezeket, annak többek között az lehetne a következménye, hogy senki sem fizetne a boltban az áruért, hiszen pl. adásvételi szerződésnél nem kellene betartani vevői oldalon a fizetési kötelezettséget, eladói oldalon pedig a termékhez fűződő minőségi követelményeket, aminek következtében megszűnne az áruforgalom. Ha a szerződéseket nem kellene betartani, bárki felvehetne hitelt úgy, hogy utána csődöt jelentve próbál a kötelemtől szabadulni, így megszűnne a hitelezés. Csak arról lehet szó, hogy a magánszemély fizetési kötelezettségének be nem tartása esetén vizsgálni kell, hogy a körülményeket és a felek érdekeit figyelembe véve, megegyezésük hiányában, milyen intézkedések szükségesek a mindkettőjük számára legkielégítőbb helyzet eléréséhez. Így pl. azt, ha a szerződés teljesülésének folyamatában olyan új, előre nem látható körülmények merültek fel, amelyek a teljesítés eredetileg kialakított menetét akadályozzák, és mérlegelni kell olyan fontos körülményeket is, hogy ezek átmenetiek, tartósak vagy véglegesek-e.

Az eredetileg szigorú, szinte törvényerővel bíró, az adósság fejében akár az élet elvételét is lehetővé tevő szabályok (Horváth 2006: 476, Lőrinczi 2011a) az idők során jelentős enyhülésen mentek át a szoros értelemben vett csődjog, a gazdálkodó szervezetek csődjének tekintetében is. Horváth (2006: 313–318) alapján vázolható ez a folyamat:

- már Jhering tanítása alapján fő szabállyá vált, hogy a szerződésből nemcsak szolgáltatási, hanem olyan gondossági mellékkötelezettség is származik, mint pl. az igazmondási vagy az értesítési, amelyek megszegése szintén kötelemszegés;
- az állam egyre inkább beavatkozott annak érdekében, hogy az állampolgárokat indokolatlanul ne lehessen megrövidíteni, mert ez az egész nemzetgazdaság számára jelenthet veszélyeket, és ennek megfelelően a bíróságok egyre inkább védtek a gyengébb felet az erőfölénnyel visszaélőkkel szemben;

- olyan követelmények, mint a tisztesség, jóhiszeműség, méltányosság generálklauzulái tételes jogként bekerültek a törvénykönyvekbe, noha a gyakorlat ezeket inkább megszorítóan alkalmazta, mint kiterjesztően;
- az első világháború végétől alkalmazásra került a gazdasági ellehetetlenülés szabálya, amely lehetővé tette a bírói szerződésmódosítást olyan esetekben, ha a társadalmi változások során előre nem látható kockázatok lépnének fel, amelyek következtében egyik fél aránytalan nyereségre tenne szert a másik rovására.

A magáncsőd jogintézményének létrehozása valójában úgy tekinthető, mint a gazdasági csőddel kapcsolatos fejlődési folyamat egy újabb állomása, amennyiben

- a gondossági kötelezettségbe az is beleértendő, hogy a hitelezőnek reálisan mérlegelnie kell az adós teherviselési, illetve visszafizetési kötelezettségét, különösen azokban az esetekben, ahol a hitel hosszabb lejáratú;
- a tisztesség követelményét fokozottan kell vizsgálni a hitelezői oldalon, és aligha tekinthető tisztességesnek az olyan hitelezői magatartás, amelyik hosszú lejáratú hitelt ad esetleg éppen csak hitelképes személyeknek, illetve az, amelyik hitelszerződés örve alatt egy olyan pénzügyi konstrukciót hoz létre, amelyik lejáratkor feltűnően aránytalan ellenszolgáltatást biztosít a hitelezőnek;
- a méltányosság elvének az alkalmazása a magáncsőddel kiteljesedik, alkalmazhatósága szélesebb területeket ölel fel, túllépve a szerződés kereteit, lehetővé téve, hogy bizonyos körülmények esetén az adós mentesülhessen a visszafizetési kötelezettség alól, természetesen csak akkor, ha ezek nem valósítanak meg visszaélészerű magatartást.

Valójában a devizahitelek esetében lezajlott ún. adósmentő csomag, illetve a Kúria döntései is inkább tekinthetők a bírói szerződésmódosítás fogalmkörébe tartozóknak, mint a gazdasági ellehetetlenülés szabályai alkalmazásainak, hiszen itt a legfelsőbb bírói instancia döntésének következtében a szerződések változtatása következett be, az adósok tömeges egzisztenciális ellehetetlenülésének megelőzése érdekében.

E fejlődési folyamat áttekintése után azt mondhatjuk, hogy a magáncsőd valójában nem más, mint a tömeges hitelezéssel együtt járó olyan méltányos lehetőség, amely bizonyos körülmények bekövetkezése esetén az adósok egzisztenciális ellehetetlenülésének megakadályozása céljából lehetővé teszi, hogy a gazdaságilag erősebb, jobban informált fél (a hitelező, avagy a szolgáltató) elszenvedje, hogy a gyengébb, kiszolgáltatottabb, alulinformáltabb fél (az adós, a szolgálatást igénybe vevő) szigorú együttműködési feltételek vállalásával esetleg csak tartozásainak egy részét fizesse vissza.

A magáncsőd mint jogviszony

A magáncsőd rendszerébe való belépéssel egy új jogviszony keletkezik az eredeti szerződés helyén, ezzel kapcsolatban két elméleti álláspont is elképzelhető: az eredeti szerződés megszűntnek tekinthető, és egy teljesen új jogviszony keletkezik; illetve az, hogy az alapul szolgáló szerződéses jogviszony nem szűnik meg valójában, a magáncsőddel keletkező jogok és kötelezettségek az eredeti szerződés mellett helyettesítő funkciót töltenek be, ennek a kérdésnek a kidolgozása azonban túlmutat egy összegző tanulmány keretein. Az adósságrendezés alanyává válik az eredeti szerződő felek mellett a családi vagyongazdálkodó szerv is, amelyik sokrétű feladatokkal kerül bele a keletkező jogviszonyba. A családi vagyongazdálkodók lesznek azok, akik majd – többek között – felügyelik az adós gazdálkodását, öröködnék az esetleges visszaélések elkerülése érdekében, közreműködnek az adósságrendezés eljárásokban. A jogviszony tárgyává az adósságrendezés válik, amelynek alapját az eredeti szerződésből fennmaradó tartozás jelenti, viszont ez egyéb elemekkel is kiegészül, lényegében az adósságrendezésbe bevonható bevételekkel és vagyonnal. A magáncsőd jogviszonyának tartalmát részben azok a jogok és kötelezettségek jelentik, amelyek az eredeti szerződéses kötelezettségek helyébe lépnek, és a törvénytervezetben az egyes alanyok számára vannak meghatározva. Adósi oldalon ilyen pl. a mentesüléshez való jog vagy az a kötelezettség, hogy az esetleges – pl. örökség folytán később megszerzett – bevételeit bevonja az adósságrendezésbe. Az adósságrendezési jogviszony tartalmának másik jelentős részét eljárási szabályok jelentik, amelyek meghatározzák a jogviszony keletkezését, megszűnését, fennállásának feltételeit. Az új jogviszonnyal kapcsolatban beszélhetünk célokról, eszközökről, érdekekről, a tervezetnek van jogpolitikai indoka, és kimutathatók olyan alapelvek is, amelyek a jogintézmény megformálását befolyásolták.

Célok, eszközök, érdekek

A fenti meghatározásból több minden is következik, mindenképp a célok tekintetében. A törvény indoklása az adósságrendezés célját abban látja, hogy a hitelező hozzájusson a pénzéhez, és az adós se kerüljön anyagilag reménytelen helyzetbe. A családi csőd célrendszere azonban ennél is többre épít, hiszen nyilvánvaló a mögöttes törekvés, hogy a csődbe jutott családok ne essenek szét, ne jussanak olyan kilátástalan sorsra, hogy rendkívüli állami intézkedésekre legyen szükség egzisztenciájuk fennmaradásának érdekében. Ne következzen be társadalmi nyugtalanság a tömeges ingatlanárverések, illetve ezek lehetősége miatt, emellett a pénzügyi és hitelnyújtási rendszer összeomlása se következzen be tömeges bizalmatlanság kialakulása okán. Sőt, ezek a folyamatok ne

eszkálálódjanak, főképp ne kulminálódjanak valamely szélsőséges politikává. A családi csőddel kapcsolatos törvénynek tehát társadalmi érdeket kell képviselnie, a megfogalmazható céljai valójában túl is mutatnak a jogviszony alanyain.

A klasszikus polgári jog következetes értelmezésének keretei között kezelhetetlenek a gazdasági ellehetetlenülésből eredő tömeges szerződéses következményei, főképp a késedelmes és a nemteljesítések, mert a szinte teljesen jövedelemnélkülivé, illetve vagyontalanná váló népesség állami eltartásra szorulna, de ezt az állam nem vagy legfeljebb csak erős korlátok között tudja teljesíteni. A magáncsőd jogintézményének megteremtésével lényegében az történik, hogy a jogalkotó a természetes személyek adósságaival kapcsolatos tömeges szerződéses eseteket kivéve a „normál” kötelezettségek köréből, és egy önálló jogintézményt alakít ki ennek kezelésére. Ennek oka, hogy a tömeges nemteljesítések következményeivel többszörösen is érintett: egyrészt el akarja kerülni a magánszemélyek sokaságának egzisztenciális válságát, másrészt meg akarja akadályozni a hitelnyújtás megfeneklését, a hitelnyújtó szervezetrendszer csődjét, valamint a bíróságok túlterhelődését is. „A túlzott eladósodást már nem tekinthetjük az »ösztönök és szenvedélyek« hatása alatt kialakult egyéni problémának, hanem ma már egy szociális és társadalmi válság megnyilvánulása.” (Mader 2014: 3) A tömeges fizetéseképtelenséggel, illetve az ezzel fenyegető helyzettel megjelenik a modern állam is a hitelszerződések körül, és a *clausula rebus sic stantibus* érvényesítéséhez nyúl, amely a „normál” szerződéses jogviszonyok körében inkább csak kivételes lehetőségként jelenik meg. „Annak ellenére, hogy a rendszerváltás óta eltelt 20 évben az állam arra törekedett, hogy az emberek ne töltsék a megoldást problémáikra, jelen helyzetben ezen álláspontját feladni kényszerült.” (Wagner 2009: 63) Választhatná az állam azt az utat is, amely a szerződés érdekbeli ellehetetlenülésének körében keresi a megoldást, hiszen a gazdasági válság következményeit, avagy a munkahely elvesztését ilyen vis maior helyzetnek lehetne tekinteni. „A ma használt klauzula, amely több bírósági határozat kulcsmondataként is visszaköszön, úgy szól, hogy érdekbeli okból akkor »lehetetlenül« a szerződés, ha azt a szerződéskötés után bekövetkezett változás miatt csak előre nem látott nehézségek vagy olyan aránytalan áldozat árán lehet teljesíteni, amely a kötelezettől nem várható el.” (Okányi é. n.: 11) A jogalkotó azonban egy önálló jogintézménnyel próbált utat keresni, részben azért, mert a hitelnyújtók számára is ez az előnyösebb megoldás, részben pedig azért, mert az érdekbeli ellehetetlenülés inkább volna megfelelő egy alkalmi válságos helyzet következményeinek rendezésére. A hitelezés gyakorlata azonban a modern társadalmi életben az átlagos hitelfelvevő számára szinte átláthatatlan

konstrukciókat állít elő, és ez folyamatosan eredményezi a természetes személyek fizetéképtelenségét, amelyek tömegessége teszi elsősorban elkerülhetetlenné egy új jogintézmény kialakítását.

Az állami érdek tehát egyértelműen jelentkezik a magáncsőd jogintézményének létrehozatalánál, hiszen a tömeges fizetéképtelenség lehetősége egy jelentős kárveszélyt keletkeztet az állam számára, közvetett módon, úgy, hogy az eredetileg kétoldalú kontraktuális viszonyok felbomlása egyfajta helytállási kötelezettséget eredményez az állami intézményrendszer felé. De ez a hitelt nyújtó és a hitelfelvevő érdeke is. „...a magyar jog értelmében, ha egy fogyasztó fizetéképtelenné válik, hitelezőinek peres, illetve peren kívüli eszközök állnak rendelkezésre, hogy követeléseiket kielégítsék. Ezek az eljárási formák azonban sem nekik, tehát a hitelezőknek, sem pedig az adósoknak nem kedveznek, hiszen lassúságuk következtében a hitelezők nem ritkán akár éveket is kénytelenek várni, míg hozzájutnak követelésükhöz, az adósok pedig gyakorlatilag minden tulajdonára végrehajtást vezetnek, ami a későbbi újrakezdést ellehetetlenít(het)i. A helyzet mindkettejükre nézve még rosszabb akkor, ha az adósok esetleg nincs olyan vagyontárgya, ami végrehajtás alá vonható, hiszen ebben az esetben a hitelezők kielégítetlenül maradnak, az adós feje felett pedig folyamatosan ott lebeg a meg nem térített adósság.” (Wágner 2006: 86–87) Az érdekeltségek felől vizsgálódva azt is meg kell említeni, hogy a hitelezőnek nyilván akkor érdeke a magáncsőd, ha ezáltal többet, gyorsabban, biztosabban kap vissza, mintha eladja a felmondott tartozást a követeléskezelőnek, illetve többet kap vissza az adóstól, mint amennyi a végrehajtásból befolyna. Továbbá, a tömeges csődök miatti ingatlan-túlkínálat nem érdeke sem a hitelezőknek, sem a követeléskezelőknek, több hitelező esetén pedig a tartozások sorrendje is kérdés, ezért is közös érdek a szabályozott magáncsőd. Viszont akinek semmije sincs, vagy aki feketejövedelmekből él, az szintén nem feltétlenül érdekelt abban, hogy alávesse magát a magáncsőd szigorú feltételeinek, hiszen ezáltal a helyzete nem javul, és nem is érdeke ezt feltárni, főleg ha tartósan berendezkedett erre az életvitelre. A magáncsőd bevezetésének várható hatásai ennek ellenére az érdekek felől nézve is pozitívak. Németországi tapasztalatok pl. azt mutatják, hogy a magáncsőd beváltotta a hozzá fűzött reményeket, számos természetes személy számára nyújtott megoldást és lehetőséget az újrakezdésre, a bevezetése óta eltelt időszak alatt nagyjából a nehéz helyzetbe került magánszemélyek, háztartások több mint felének jelentett megfelelő megoldást (Wágner 2006: 84).

Hitelfelvevői oldalról elsősorban azok érdekeltek az ilyen feltételek vállalásában, akik nyerhetnek a magáncsőd feltételeivel: az átmenetileg vállalt szigorú feltéte-

lek révén megtarthatják az önálló lakhatásukat, legalább bérlőként, és a mentesülés után újra vagyongyarapításba kezdhetnek foglalkozásuk révén. Az ebben közreműködő családi vagyonfelügyelői szolgálat azoknak lehet segítségére elsősorban

- akik törlesztőképeseek, de átmenetileg súlyos pénzzavarba kerültek;
- akiknek többé-kevésbé rendszeresen van bevételük, csak ez ideiglenesen megszakadt valamilyen rendkívüli helyzetből eredően;
- akiknek van vagyonuk, csak attól (pl. érzelmi okokból) nem tudnak megválni;
- akiknek van tehát anyagi, egzisztenciális veszítenivalójuk, amelynek következtében érdekükben áll elfogadni a magáncsőddel járó kemény feltételeket, mert ennek következtében a hitelezők nem tudják mindenüket lefoglalni, a mentesülés után az újrakezdés nem lehetetlenül el.

A törvénytervezet anyagi, bevételi kereteket is megjelöl az adósságrendezés feltételeként. Ennek alapján azt mondhatjuk, hogy elsősorban a rendszeresen foglalkoztatott, valójában hitelképes, inkább középrétegekhez tartozók a családi csőd potenciális alanyai, őket kell leginkább védeni a hitelezői mohóságtól, hogy az azonnali pénzbehajtás vagy a biztosított vagyontárgy megszerzésének érdekében ne keríthessenek sort a végrehajtásra. Az ő számukra a magáncsőd nélküli helyzet végtelenített visszafizetési kötelezettséget is jelenthetne, a mentesítés ezt végérvényesen lezárja. Súlyosan méltánytalan volna egzisztenciális ellehetetlenülésre ítélni azokat, akik átmenetileg vagy önhibájukon kívül kerültek a fizetéképtelenség állapotába, a magáncsőd keretében ezért a méltányosság elve még erőteljesebben érvényesül, mint a kötelmi jog körében általában.

Indokoltság

A magáncsőddel kapcsolatos jogi rendezés elsődleges jogpolitikai indoka tehát a méltányosság: az átmenetileg pénzzavarba került vagy önhibáján kívül túladósodott személy ne lehetetlenüljön el szociálisan, ne rántsa magával akaratlanul családtagjait, háztartásának tagjait, ne kerüljön egy olyan adósságspirálba, amelynek vége a teljes vagyonvesztés, hajléktalanság, a teljes szociális ellehetetlenülés lehet. Nem lenne méltányos, ha a „vagyonbuktott” állampolgár számára nem lenne meg a lehetőség az újrakezdésre, még hozzá tiszta lappal. Ennek azonban feltételei is vannak, csak szigorú követelmények vállalásával, a korábbi életmódról való ideiglenes lemondás árán, jóhiszemű tartós együttműködés során lehet csak kivívni. Ennek oka, hogy a jogszabálynak a hitelezők méltányos érdekeit is szem előtt kell tartania, hiszen a hitelezés megszűnte, ellehetetlenülése az egész gazdaságot romba

dönthetné. A hitelezői érdekek figyelmen kívül hagyása megnyithatná az utat a visszaélések előtt, amit a pénzügyi forgalmi viszonyok sínylenének meg.

Az emberiség érvek mellett gazdasági és politikai érvek is szólnak a magáncsőd szabályozásának bevezetése mellett, amelyek egymással is összefüggnek. Már a gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos csődök esetében is korán felismerést nyert, hogy „az önhibáján kívül válságos anyagi helyzetbe jutott jóhiszemű adós” számára célszerű megadni azt a lehetőséget, hogy a tevékenységét folytathassa, hiszen így remény van arra, hogy a hitelezőit kielégítheti. A cég továbbműködésével munkahelyek maradhatnak meg, alacsonyabb lehet a vonatkozó segélyek, támogatások nagysága, az államnak adóbevétele keletkezik, stabilabb marad a gazdasági élet, és fokozódhat annak átláthatósága is (Hutkai 2011: 2, 3). Méltánytalan lenne, ha a természetes személy állampolgárok a jogügyletekben hátrányosabb helyzetbe kerülhetnének, mint a jogi személyiségű vállalkozások, amelyeknek lehetőségük adódhat a csőd után újrakezdeni, hiszen a végleg becsődölt vállalkozó is újrakezdehet a bukás után, tovább folytathatja, legfeljebb alkalmazottként. A magáncsőd ilyen szempontból úgy tekinthető, mint a hitelezői kockázatvállalás része: a hitelezőnek ezzel kalkulálnia kell, a fizetése képtelenség bekövetkezése esetén nem támaszthat több igényt a magánszemély esetében, mint gazdálkodó szervezettel szemben.

A családi csőd törvényi rendezése egy jogilag szabályozott, állami intézmény (családi vagyonfelügyelő szolgálat) által kontrollált együttműködési lehetőséget ad arra, hogy az adósnak érdeke legyen az együttműködés a hitelezőivel, ami a hitelezők számára sem lehet kőzöm-bős. Gazdasági szempontból célszerűtlen, ha egy ingatlan kényszereladására kerüljön sor olyan időszakban, amikor az ingatlanok árai lemennek, ez nem érdeke a hitelezőnek sem, hiszen így kevesebb tartozás visszafizetésére kerülhet sor. Gazdasági érdek emellett az is, hogy a csődbe jutott magánszemély minél előbb visszatérhessen az adófizetők közé.

Elvi kérdések

A magáncsőd mögött tehát fontos jogpolitikai elvek tapinthatók ki. Törvénytervezeti szinten is megfogalmazódik a kölcsönös együttműködés, a hitelezők méltányos érdekeinek figyelembevétele, az adósok számára a legkedvezőbb létfenntartási költségekhez igazodó törlesztésnek és jóhiszeműségük esetén a végleges mentesülésnek az elve. A kölcsönös együttműködés, a méltányos érdekek figyelembevétele a magánjog közismert elvei, ezért e helyütt bővebb kifejtésre nem szorulnak. A hitelezőt is védeni kell az adósi oldalon felmerülő esetleges megtévesztő magatartás hatásaitól, el kell kerülni, hogy az ebből eredő

tömeges károk olyan mértékben sújtsák a pénzügyteret, hogy ezáltal a társadalmi szerepük betöltése, a hitelezés kerüljön veszélybe, hisz ezáltal a társadalom minden tagját kár érné. „A romló fizetőképesség következtében nő a nem teljesítések aránya, melynek hatására a bankok szűkítik hitelkínálatukat. Ennek eredményeképpen a lakossági hitelpiac eddig tapasztalt dinamikája megtorpan és a gazdaság növekedése tovább lassul.” (Wagner 2009: 68) Az adósok érdekei felé fordulás, szempontjaik hangsúlyozása viszont azért kerülhet bele kiemelt jogelvként a törvénytervezetbe, mert bár adós és hitelező polgári jogi értelemben egyenlők, gyakorlatilag a hitelezői oldalon van meg a hitelszerződések teljes kockázatainak áttekinthető képe, a kockázatokból eredő esetleges károk kompenzálásának jobb képessége és az az anyagi fedezet, amely hosszabb távon lehetőséget ad a pénzügyteretnek a haszonszerzésre az esetlegesen elszenvedett veszteségeik ellenére is. A magáncsődrel kapcsolatos törvénytervezet épp a hitelszerződések kockázataiból eredő veszteségek megosztását célozza oly módon, hogy a rosszabb kondíciókkal rendelkező természetes személyek, családok kikerülhessenek abból a válságos helyzetből, amelyet tartozásaik nemfizetése okozhat számukra. A létfenntartáshoz igazodó törlesztésben pedig az a szaktudományi álláspont jelenik meg, hogy a törlesztést ne lehessen az emberi méltóságot sértő módon alkalmazni (Gyarmati et al. 2015: 51). Már csak a kétoldalú jogviszonyból eredően is hozzátehetjük ehhez, hogy természetesen az adós oldaláról eredő esetleges visszaélésnek sem nyithat teret a családi csőddel kapcsolatos jogszabály, ami úgyszintén megfogalmazódik a törvénytervezetben.

E tételeken is megjelenő jogelvek mellett további elvek is absztrahálhatók a jogintézmény szellemiségének és céljának megfelelően. Ilyen elv, hogy átmeneti nemfizetési, likviditási probléma miatt senkit se lehessen a lakásától, az alapvető szociális biztonságát, megélhetését jelentő javaktól megfosztani. Ezen elv mögött a már említett társadalompolitikai érdekek húzódnak meg, miszerint sem a jogviszony alanyainak, sem pedig a jogalkotónak, illetve a szabályozó államnak nem lehet célja az állampolgárok tömegeinek gazdasági ellehetetlenülése.

Elvi élel leszögezhető, hogy nem szabad olyanoknak hitelt adni, akiről feltételezhető, hogy nem tudják majd visszafizetni, vagyis a hitelképteleneknek való hitelnyújtásért a hitelt nyújtó pénzügyteretnek kell viselni a kockázatokat. A hitelképtelennek való hitelnyújtás csak rosszhiszemű spekuláció lehet, amely arra alapoz, hogy az adós végső teljes vagyonvesztéséből teremt hasznot, kihasználva a *pacta sunt servanda* elv esetleges könyörtelen túlhajtásának lehetőségét. A lakosság számára való hitelezés körében a hitelképtelennek való hitelnyújtásnál élni kell azzal a fikcióval, hogy a hitelt nyújtó megtévesztette

a hitelfelvevőt. Ez nem vélelem, mert nem feltételezhető, hogy a hitelt felvevő maga keresse a reménytelen eladósodást – de még ha valóban maga keresné is, egy körültekintő pénzügyintézet ezt nem fogadhatná el. „A felelős hitelező ugyanis megvizsgálja (és a döntése során figyelembe is veszi), hogy az ügyfél képes lesz-e teljesíteni törlesztéseit. Ebben a szemléletben a hitelező nemcsak azért vizsgálja kuncsaftja potenciális fizetőképességét, hogy ne veszélyeztesse a betétesek pénzét, hanem azért is, hogy magát az adóst is megóvja a törlesztés elmaradása esetén fellépő kellemetlenségektől, például a kilakoltatástól.” (Várhegyi 2008: 3) A fedezetlen hitel vissza nem fizetéséért keletkezett kárt tehát az elv értelmében a hitelnyújtó szenvedí, kivéve, ha a hitelfelvevő megtevesztette a hitelezőt. Megtevesztésről viszont érdemben csak akkor lehet szó, ha a hitelnyújtó vizsgálata körültekintő, részletes és alapos volt. Hasonlóan, ha olyan személynek történik a hitelnyújtás, akinek a kockázati besorolása magas, akkor a kockázatok viselése a hitelnyújtót olyan arányban kell hogy terhelje, mint az adós – hiteles és alapos felmérésen alapuló – kockázati besorolása. A hitelnyújtót tehát egy fokozott gondosság terheli az adós kiválasztásánál, méghozzá azon az alapon, hogy a tömeges hitelezés körülményei között a csődökből eredő károk túlmútnak a két szerződő fél jogviszonyán.

A magáncsőd jogintézménye mögött megjelenik az az alapelv, hogy a csődbe jutott nem járhat jobban, mint az, aki a tartozásait rendben fizeti. Ellenkező esetben megnyílna a lehetőség a tartozások alóli kibúvársra a magáncsőd révén. A magáncsőd szabályai a magyar törvénytervezetekben is egy többéves időszakot írnak elő, amely alatt az adós egy állami szervezet, a Családi Vagyonfelügyelői Szolgálat és az általa megbízott családi vagyonfelügyelő segítségével minden olyan forrást az adósságrendezésre fordít, amelyet a háztartás nélkülözhet és a törvény lehetővé tesz. A mentesüléshez, az adósságok törlesztéséhez, még inkább az időszak eltelte utáni peresíthetlenséghez az is szükséges, hogy az adós ez alatt az időszak alatt megfeleljen az együttműködésben támasztott követelményeknek, főképp, hogy esetleges bevételeit ne fedje el, lényeges információkat ne titkoljon el. Bár a feltételeket az adós önként vállalja, ezek betartása olyan tartósan és nyomasztó teherként kötelezi a háztartást, hogy valóban csak a gazdasági végszükség indíthat arra bárkit, hogy ezeknek eleget tegyen. Különösen indokoltak a kemény feltételek azokban az esetekben, ahol megállapítható a hitelfelvevői oldalon a könnyelműség, túlzott kockázatvállalás jelentkezése. Folytatván Várhegyi Éva előbb félbehagyott gondolatmenetét, „a felelős hitelfelvevő sem enged a csábításnak, hogy lakását fedezetül kínálva, jövedelemigazolás nélkül bármilyen célra felhasználható, viszonylag alacsony kamatú hitelhez jut-

hat, hanem mérlegeli, hogy mi lesz, ha csökkenő jövedelme vagy netán munkája elvesztése miatt nem tud majd törleszteni” (Várhegyi 2008: 3). Az elv kimondása tehát egy prevenciósi funkciót is betölt, amennyiben minden hitelfelvevőnek számolnia kell azzal, hogy magáncsőd esetén az eredeti szerződéses kötelemtől való végleges megszabadulás nem jelent anyagi áldozatoktól való mentességet a háztartás számára.

Fogyasztói türelmetlenség

Az esetek egy részében tehát a hitelfelvevői oldalon is megállapíthatók olyan kockázatos magatartások, amelyek indokoltá teszik azoknak a szigorú feltételeknek az előírását, amelyek lehetővé teszik az adósságok alóli mentesülést, az újrakezdést, de nem teremnek kedvezőbb helyzetet a csődbe kerültek számára a törlesztések vállalásával szemben. A szakirodalom a fogyasztói türelmetlenség fogalmában (Tóth–Árvai 2001) ragadta meg azt a hitelfelvevői magatartást, amely egyéb kedvezőtlen körülményekkel együtt azt a römegecsődveszélyt előidézte, ami végeredményben a magáncsőddel kapcsolatos törvény-előkészítési munkát is beteljesítette.

A fogyasztói türelmetlenség azt jelenti, hogy az állampolgárok fogyasztásuk megnövelése, a javak felhalmozásának érdekében olyan pénzügyi döntéseket hoztak meg, amelyek túlfeszítették a háztartásuk rendelkezésére álló jövedelmi kereteket:

- már eleve nagyobb törlesztőrészletet vállaltak, mint amennyit fokozott kockázat nélkül bevállalhattak volna;
- kellő pénzügyi ismeretek hiányában nem számoltak a visszafizetési kockázatokkal, árfolyamváltozásokkal, hirtelt hitelből próbáltak finanszírozni.

(Reális felmért adósságvállalás esetében pedig olyan nem várt körülmények léptek fel – tartós betegség, munkahelyvesztés stb. –, amelyek a törlesztőrészletek fizetését ellehetetlenítették.)

Az állampolgárok fogyasztói türelmetlenségére azonban nem kerülhetett volna sor, ha a hitelezői oldalon nem valósulnak meg olyan magatartások, amelyek a polgári jogi értelemben vett tisztesség határait feszegetik, sőt, a szakirodalom alapján kimutathatóan túl is lépik. „...a túlzott eladósodás forrása sok esetben a hitelfelvételek is, amelyet agresszív és tisztességtelen reklámkampányok ösztönöznek a jövedelemhiány pótlására, az áruk és szolgáltatások megszerzésére. Ezzel összefüggésben rá kell mutatni arra, hogy az érzékeny csoportok »rosszul eladósodottak«, mivel fizetéseképtelenségük miatt nem juthatnak hozzá a hitelek összes formájához. Ezért a költségesebb, folyószámlahitel típusú hitelformák felé irányítják őket, melyek sokszor különféle csatornákon kiadott, magas kamatozású kártyákhoz kapcsolódnak.”

(Mader 2014: 5) A lakossági hitelállomány növekedése és a háztartások megtakarításainak csökkenése általános nemzetközi tapasztalat az elmúlt két évtizedben, és elsősorban a gazdasági fellendüléssel együtt járó pénzügyi liberalizációnak tulajdonítható, amely likviditási korlátok oldódásáról és ezáltal a háztartások eladósodottsági szintjének fokozatos növekedését eredményezte (Tóth–Árvai 2001: 13). „Az aggodalomra okot adó bizalmi, likviditási és hitelválság az amerikai jelzálogpiacról indult ki. Az ezredfordulót követően egyes hitelezők engedtek annak a csábításnak, hogy a történelmi mélypontra süllyedt kamatlábak és a meglóduló ingatlanárak kitérítették az ingatlanfedezet mellett hitelért folyamodók körét. Olyanok is tülekedtek az olcsó hitelért, akiknek nagyobb törlesztési teher mellett eszükbe sem jutott eladósodni, vagy ha mégis, akkor a pénzügyintézeteknek kellett volna elzavarni őket. [...] Bankjaink a nemzetközi hitelválság ellenére nem szigorították, hanem még enyhítették is a lakosság hitelezésének feltételeit.” (Várhegyi 2008: 3) A hitelintézeti mohóság és a fogyasztói türelmetlenség együttesét Várhegyi némi eufemizmussal „bohém felelőtlenség”-nek nevezi: „Mindkét fél tudja, hogy a kuncsaft nem igazán hitelképes, és hogy a hitel valójában nem is arra szolgál, amire látszólag felveszi a páciens, de összekacsintva mégis úgy tesznek, mintha minden rendben lenne.”

Említsük meg, hogy a korábbi kormányok és pénzügyi felügyeletük is hozzájárultak a tömeges csődhelyzet kialakulásához. Az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága is vizsgálta a lakossági devizaeladósodás okait 2002 és 2010 között (Salamon 2012), és megállapította többek között, hogy

- a magyar kormányok 2002 és 2008 között gyakorlatilag teljes mértékben negligálták a lakosság devizaalapú eladósodásának rendszerkockázatát;
- „a Magyar Nemzeti Bank ugyan a kormányoknál sokkal előbb észlelte és kommunikálta is a keletkező rendszerkockázatokat, de lépései nem voltak olyan erőteljesek, hogy érdemben módosítsanak a devizahitelezésben érintett aktorok motivációján”;
- „a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete a teljes vizsgált időszakban képtelennek bizonyult arra, hogy megfelelő súllyal jelenítse meg a fogyasztóvédelmi érdekeket a devizahitelezés folyamatában. Még olyan eklatáns jelenségek esetében sem lépett közbe, mint amilyen a hitelközvetítők tömeges megjelenése a devizahitelek terítésénél, vagy a THM félrevezető alkalmazása, nem is beszélve a manipulatív reklámok kérdésköréről.”

A következményeket tehát – a hitelnyújtók fokozottan tekinthető felelőssége mellett – több esetben is a két szerződő fél együtt állította elő, amelyhez még hozzátevéődött, hogy a pénzügyi felügyeleti rendszer sem volt a helyzet magaslatán. Ezért jelenleg nagymértékben a

magáncsődjogintézményére vár az a feladat, hogy – az alapelveknek megfelelően – a szerződő felek helyzetét a társadalmi érdekek szempontjából a legoptimálisabban rendezze.

Bár a magáncsődjogintézményének modelljéhez a becsődült hitelszerződések szolgáltatottak alapot, a törvénytervezetek a természetes személyek adósságrendezéséről szólnak. Adósság nemcsak hitelszerződésből keletkezhet, hanem közműtartozásokból is, és a kétfajta adósság össze is kapcsolódhat, amennyiben valaki a hitel törlesztőrészletét fizeti, de a közműszámlákat nem, vagy esetleg fordítva. Ez azt jelenti, hogy bárki kérhet adósságrendezést, aki a törvényben meghatározott feltételeknek megfelel, akkor is, ha nincs tartozása hitelintézetek felé. A magáncsőddel kapcsolatos jogintézmény tehát várhatóan minden olyan adósság rendezését kezelni képes, ahol az adós egy állami megbízott vagyonfelügyelő segítségével a háztartás létfenntartási szintje fölött rendelkezni tud egy bizonyos jövedelemmel, illetve vagyonnal, függetlenül attól, hogy az adósság milyen tartozásból, jogügyletből ered. Nem képes viszont kezelni azok helyzetét, akik tartósan a létminimum alatt élnek, és azokét sem, akik a törvényben meghatározott idő eltelte előtt ismételtelen fizetésekképtelenné válnak, hiszen ők valójában hitelt sem kaphatnának körültekintő hitelezés esetében. Az ő helyzetüket nem a magáncsődre vonatkozó törvény, hanem a szociális jogalkotás, a bérlakások rendszerének kiépítése, illetve a Nemzeti Eszközkezelő rendezheti, különösen azokban az esetekben, ahol magánszemélyek a közszolgáltatásokból eredő szerződéses kötelezettségeiket nem tudják teljesíteni.

Összegzés

A családi csőddel kapcsolatos törvény régi igényt igyekszik kielégíteni, bevezetésének szükségességéről kormányokon átívelő szakmai konszenzus van, amelynek jelenlegi változatát a KDNP-frakció dolgozta ki. A családi csőd elnevezés lényegében megfelel a magáncsődjog és a fogyasztói csőd fogalmainak, ezért ezeket az elnevezéseket szinonimaként használjuk.

A családi csőddel kapcsolatos törvénytervezet a hazai jogfejlődés egy fontos állomása, amely lehetővé teszi, hogy a jóhiszemű együttműködő adós, aki önhibáján kívül nem tudja tartozásait fizetni, ne kerüljön családjával együtt olyan egzisztenciális válságba, amely számára lehetetlenné tenné, hogy kikerüljön az adósság visszafizetésének kötelezettségéből. Az előállt helyzet több tényező következménye, fogyasztói türelmetlenség, pénzügyintézeti mohóság és kormányzati–pénzügyi felügyeleti felelőtlenség egyaránt közrehatott a lakossági eladósodottság nagymértékű kialakulásában.

A családi csőd jogintézménye egy kompromisszum eredménye, amelynek oka, hogy az adósok és a hitelezők

érdekei között egy méltányos egyensúly megtalálására van szükség az adósságok tömeges nemfizetésének esetére. Az áthidaló megoldás abban van, hogy a jogalkotó egy új jogintézmény felállításával teremti meg annak lehetőségét, hogy a szerződések berartásának követelménye ne okozzon tömeges elnyomorodást, a hitelező minél nagyobb összeget kapjon meg, ugyanakkor az előírásoknak megfelelő adós mentesülhessen a fennmaradó törlesztésektől.

A magáncsőddel kapcsolatos jogintézmény megteremtését az az igény keletkezteti, hogy a hatályos polgári jog nem igazán tudja kezelni a természetes személyek tömeges fizetésképtelenségét, illetve az ezzel járó társadalmi következményeket. Ezért a jogalkotó salomoni megoldással előírja, hogy az adós minél teljesebb részzel köteles helyráltni a hitelszerződésből eredő tartozásaiért, akár több évig tartó életszínvonal-süllyedéssel is, viszont ennek fejében „nem ad keresetet” (*actio certae creditae pecuniae*) a hitelezőnek a végrehajtáshoz, amely a fizetésképtelenség következményeként a szerződéses kötelemről törvényszerűen következne. A családi csődbe került személy számára a régi szerződéses kötelem helyén egy új jogviszony alakul ki, ennek alanyai a korábbi szerződő feleken kívül a tömeges szerződéses viszonyok meghiusulásának elkerülésében érdekelt állam, illetve képviselőjeként a Családi Vagyonfelügyelői Szolgálat. Tárgya az adósság rendezése, tartalmát pedig főként azok a szabályok jelentik, amelyek az adósság rendezésének eljárását szabályozzák.

Az előállt helyzet, a visszafizethetetlen adósságok tömkelege következtében valós fenyegetettség alakult ki abban a tekintetben, hogy családok tízezrei válhatnak hajléktalanná, ez pedig politikailag vállalhatatlan bármilyen kormányzat számára. A jelenlegi kormánynak sikerült a devizaadósok helyzetét stabilizálni, és a magáncsőd intézményének kialakításával is próbálja elejét venni egy olyan helyzet kialakulásának, amelyben emberek, családok tömegesen kitéttek lehetnek a teljes anyagi ellehetetlenülésnek.

Felhasznált irodalom

- Előterjesztés a természetes személyek adósságrendezési eljárásának bevezetésére vonatkozó szabályozási koncepció társadalmi vitájához. Igazságügyi és Rendészeti miniszter, IRM/CGKFO/10/2009. Budapest, 2009. február.
- Eörsi Gyula (1981) *Kötelmi jog. Általános rész*. Tankönyvkiadó, 1992.
- Földi András – Hamza Gábor (2014) *A római jog története és institúciói*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest.
- Gyarmati Andrea – Haraszi Adrienn – Lisznyai Beáta – Vályi Réka Ph.D (2015) *Összefoglaló jelentés. A természetes személyek adósságrendezésére vonatkozó jogszabály bevezetését megalapozó kutatás szakirodalmi háttere*. Kézirat, NCSSZI.
- Horváth Attila (2006) *A magyar magánjog történetének alapjai*. [Jogtörténeti értekezések, 33./ Gondolat Kiadó, Budapest.
- Hutkai Zsuzsanna (2011) *Csődeljárás – reorganizáció elméletben és gyakorlatban*. Kézirat, TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0005, <http://www.propublicobono.hu/pdf/Hutkai%202%20PPB%203V.pdf>
- Indokolás a természetes személyek adósságrendezéséről szóló törvénytervezethez. (Évszám, szerző és azonosítások nélkül.)
- Lőrinczi Gyula (2011a) *A csődjogi mentesítés elméleti alapjai. Foglalmi Szemle*, 2. sz. http://jesz.ajk.elte.hu/lorinczi46.html#_ftn1
- Lőrinczi Gyula (2011b) *A mai magyar csődjogi szabályozás jogtörténeti gyökerei. Jogtörténeti szemle*, 4. sz. 19–29.
- Mader, Reine-Claude (főelőadó) (2014) *Fogyasztóvédelem és a túlzott eladósodottság megfelelő kezelése a társadalmi kirekesztés megelőzése érdekében*. Az „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció véleménye, Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, INT/726, 2014. április 29. <https://webapi.eesc.europa.eu/documents/anonymous/cesc-2014-00791-00-00-ac-tra-hu.doc/content>
- Okányi Zsolt (é. n.) *A teljesítés lehetetlenülése a kiváltó okok szempontjából*. Kézirat. <http://www.ajk.elte.hu/file/OkanyiZsolt-TeljesitesLehetetlenulese.pdf>
- Salamon László dr. (előterjesztő) (2012) *Az Országgyűlés Alkormányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottságának jelentése a 2002–2010. közötti lakossági deviza-eladósodás okainak feltárásáról, valamint az esetleges kormányzati felelősség vizsgálatáról*. Irományszám: J5881.
- Siklósi Iván (2013) *Észrevételek a szerződéskötést követően beállott körülmények jogi értékeléséhez*. *Pacta sunt servanda, contractus consensualis és clausula rebus sic stantibus*. *Jog – Állam – Politika*, 1. sz. 177–193. <http://dfk-online.sze.hu/jog-allam-politika-v-evfolyam>
- Tóth István János – Árvai Zsófia (2001) *Likviditási korlát és fogyasztói türelmetlenség. A magyar háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseinek empirikus vizsgálata*. *MNB Füzetek*, 2. sz.
- Szivós Péter – Tóth István György (szerk.) (2015) *Jól nézünk ki (...?) Háztartások helyzete a válság után*. Tárki, Monitor Jelentések.
- Várhegyi Éva (2008) *Kell-e félnünk a hitelválságtól?* *Élet és Irodalom*, augusztus 13., 3.
- Wagner Ildikó (2006): *A magáncsőd intézménye*. *Themis*, december, 77–87. <http://www.ajk.elte.hu/Themis>
- Wagner Ildikó (2009) *A magáncsőd hiányából eredő problémák*. *Themis*, december, 54–71.